Kasvu- ja vaikuttaminen osasto/PB

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

SAK:n lausunto VNS 1/2017 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Selonteon taustalla on vuonna 2015 YK:ssa hyväksytty globaali toimintaohjelma Agenda2030, joka velvoittaa ja ohjaa Suomea ja muita maita edistämään kestävää kehitystä pitkäjänteisesti. Ohjelman tavoitteena on kääntää globaali kehitys uralle, jossa ihmisten hyvinvointi ja ihmisoikeudet, talouden vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan ympäristön kannalta kestävällä tavalla sekä poistaa äärimmäinen köyhyys maailmasta.

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen ohjelman toimeenpanoksi Sipilän hallitus nostaa toimeenpanon kärjiksi kaksi painopistealuetta eli hiilineutraalin ja resurssiviisaan sekä yhdenvertaisen, tasa-arvoisen ja osaavan Suomen vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi suunnitelmassa on kolme läpileikkaavaa politiikkaperiaatetta, pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus, johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus sekä omistajuus ja osallisuus.

Kansallinen toimintaohjelma on monimutkainen ja jopa osittain jopa ristiriitainen kokonaisuus.

SAK keskittyy lausumaan yleishuomioiden lisäksi erityisesti ohjelman painospisteestä 2. Yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi vuoteen 2030 mennessä.

Hallituksen leikkaukset ristiriidassa kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa

Selonteossa tunnistetaan hyvin Suomen keskeiset haasteet kuten eriarvoisuuden kasvu, työmarkkinoiden polarisoituminen ja elinikäisen oppiminen heikko toteutuminen. Siinä myös todetaan, että köyhyyden vähentämiseen, ihmisten riittävän toimeentulon turvaamiseen ja yhdenvertaisiin ja tasa-arvoisiin hyvinvoinnin- ja työvoimapalveluihin sekä kaikkien koulutukseen ja osaamineen pitää panostaa. Lisäksi työllistämistoimien osalta kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ryhmät eli pitkäaikais- ja nuorisotyöttömät on tunnistettu.

Selonteon painopainopisteiden valinnassa ja ohjelman tavoitteiden asettelussa onkin huomioitu keväällä 2016 päivitetyn kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus – Suomi jonka haluamme 2050 tavoitteet ja tutkijoiden sekä muiden sidosryhmien kuten työmarkkinajärjestöjen, kehitysyhteistyö, sosiaali- ja terveys- sekä ympäristöjärjestöjen näkemykset kestävän kehityksen tavoitteista.

Valitettavasti kestävän kehityksen kansallisen ohjelman toimenpiteet eivät kaikilta osin tue ohjelman painopisteiden tavoitteita. Tämä koskee erityisesti tavoitetta yhdenvertaisesta, tasa-arvoisesta ja osaavasta Suomesta, jonka toteuttamisen lähtökohdaksi hallitus on valinnut selkeästi talouden kestokyvyn vaalimisen sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden sijaan.

Selonteko siis lähinnä toistaa toimien osalta hallituksen omia kärkihankkeita, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusta ja ammatillisen koulutuksen reformia. Lisäksi selonteossa mainitaan mm. nuorisotakuun kehittäminen yhteisötakuun suuntaan ja työvoimapalvelujen muuttaminen kasvupalveluiksi.

Näille kaikille toimille on yhteistä se, että hallitus on ennen "kehittämistä" vähentänyt tai päättänyt vähentää toimien määrärahoja. Palvelujen laadun parantaminen on vaikeaa, kun sekä toiminnan rahoitus että henkilöresurssit supistuvat koko ajan.

Agenda 2030 –kansallinen toimenpide-ohjelma ei tarkastele koulutusta ja kasvatusta kokonaisvaltaisesti vaan viittaa niihin hajanaisesti. Esimerkiksi koulutusta koskevat todelliset toimenpiteet puuttuvat selonteosta täysin. Esiin nostetaan vain hallituksen ammatillisen koulutuksen reformi. Valinta on epäonnistunut, koska ammatillisen koulutuksen rahoituksesta on reformin yhteydessä leikattu neljäsosa pois.

Sama sopeutuslogiikka koskee selonteossa todettuja nuorisotakuun ja aikuiskoulutuksen tarpeita. Sipilän hallitus on varannut nuorisotakuuseen kymmenen miljoonaa euroa seuraavien kolmen vuoden aikana, kun viime hallituskaudella takuuseen annettiin 60 miljoonan euron vuotuinen määräraha. Uudelleen- ja täydennyskoulutusta nykyhallitus on vaikeuttanut muun muassa aikuiskoulutusrahaa leikkaamalla. Hallitus lyhensi rahoituksen kestoa maksimi 19 kuukaudesta 15:sta ja vähensi samalla perusosan rahoituksesta 15%:a (nyt 696,50 e). Työttömyysturvan aktiivimalliksi nimettyjen leikkausten sijaan työttömyysturvasta pitäisi kehittää aidosti oma-aloitteisuutta ja esimerkiksi omaehtoista opiskelua tukeva malli.

Suomessa elää yli 900 000 köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevaa ihmistä. Työttömiä on noin 350 000, joista yli vuoden työttömänä olleita on yli 120 000. Toimeentulotukea saa hieman vajaa 400 000 henkilöä ja heistä melkein kolmasosa pitkäaikaisesti. Leipäjonoissa on viikoittain yli 20 000 kävijää. Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea perusturvan liian matalasta tasosta.

SAK olisi toivonut Agenda 2030 -ohjelman kansallisten toimenpiteiden keskiöön ihmisten hyvinvoinnin edistämisen. Esimerkiksi konkreettiset toimenpide- esitykset työttömien, palkansaajien sekä yksinyrittäjien köyhyyden vähentämiseksi olisivat olleet tervetulleita.

Tärkeitäkin toimenpide-esityksiä kansallisesta ohjelmasta löytyy

Hyvääkin hallituksen toimenpide-esityksistä löytyy. Esitykset osatyökykyisten työllistymisen ja työssä pysymisen edistämiseksi tukevat Agenda 2030 -ohjelman tavoitetta yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osaamisen parantamisesta. Samaan tähtäävät hallituksen esitykset maahanmuuttajien kotouttamisen parantamiseksi, toimintaohjelma vihapuheen ja rasismin estämiseksi, kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen lisäämiseksi ja eri väestöryhmien asunto-olojen kohentamiseksi.

Politiikkaperiaatteet hyviä, mutta niiden toteutus jäi vajaaksi

Kaikki kolme valittua politiikkaperiaatteita eli pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus, johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus sekä omistajuus ja osallisuus ovat tärkeitä. Nyt nämä olisi vain toteutettava hyvin.

Sipilän hallitus esittääkin toimia myös politiikkaperiaatteiden toimeenpanemiseksi. Myös näiden, kuten painopiste-valintojen toimeenpanoa, vesittää kuitenkin hallitusohjelma-rajaus.

Tämä valinta tekee osin mahdottomaksi hallituksen itse selonteossaan linjaamista polittiikkaperiaatteista ainakin aidon osallistavuuden ja pitkäjänteisyyden toteutumisen. Pitkäjänteisyys ei voi onnistua, kun toimenpiteet on suunniteltu vain hallitusohjelman pituisiksi ja niin, että kaikkien valittujen toimien lähtökohtana on hallitusohjelma.

Kansallisen kestävän kehityksen toimintasuunnitelman osalta kuuleminen ja osallistaminen oli laajaa, mutta sisältövaikuttaminen oli palkansaajille ja käsittääksemme myös muille sidosryhmille lähinnä turhauttavaa, koska suunnitelman toimenpide-esitysten pohjaksi oli valittu hallitusohjelma. Näin myöskään osallistaminen ei toteutunut aidosti.

Selonteossa sitoudutaan myös kiinnittämään huomiota Suomen toiminnan johdonmukaisuuteen kestävän kehityksen kysymyksissä EU:ssa sekä tukemaan EU:ta johdonmukaisessa toiminnassa kestävän kehityksen edistämiseksi. Käytännössä globaali ulottuvuus ei kuitenkaan näy selonteon kahdessa painopisteessä juuri lainkaan, joten myös johdonmukaisuutta voisi kokonaisuudessa edelleen vahvistaa.

Kestävä kehitys osaksi lainsäädännön valmistelua

Agenda 2030 -selonteon parasta antia ovat seuranta- ja arviointijärjestelmän luominen.

Kestävän kehityksen edistäminen otetaan selonteon mukaan osaksi hallituksen vuosikertomusta. Vuosittain järjestetään myös keskustelutilaisuus kestävän kehityksen tilasta ja tulevaisuudesta. Kaikki nämä ovat erinomaisia esityksiä.

Uusi seuranta- ja arviointijärjestelmä tuo kestävän kehityksen osaksi lainsäädännön ja budjetin valmistelua. Se antaa lisäksi työmarkkinajärjestöille ja muille kansalaisjärjestöille mahdollisuuden osallistua kestävän kehityksen edistämiseen valmistelussa.

Kestävän kehityksen ohjelma olisi kuitenkin sidottava vielä tiiviimmin budjettivalmisteluun, kuin mitä hallitus selonteossaan esittää.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry